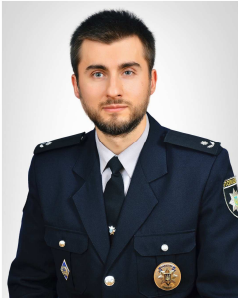

УДК 343.9

Олександр Володимирович ОЛІШЕВСЬКИЙ,
кандидат юридичних наук, доцент
(Харківський національний університет
внутрішніх справ)

ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИННОСТІ ЗА БІБЛІЄЮ: ОГЛЯД ГОЛОВНИХ ІДЕЙ

Постановка проблеми. Вчинення злочинних діянь є невід'ємною частиною людства, починаючи зі створення перших людей і донині. Історія свідчить про неможливість подолання злочинності, але про можливість її утримання на певному рівні, що не загрожує існуванню населення Землі. Сучасний етап розвитку наукової думки надає можливість використовувати і пропонувати всі ймовірні шляхи протидії злочинності. Одним із таких варіантів, що не отримав належного розвитку, є релігійний досвід. Він відображений в історії, записаний у священні книги Старого і Нового Завітів. Важливими є не тільки і не скільки приклади цієї історії, скільки внутрішні процеси, які її супроводжували, – християнський світогляд.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань протидії злочинності займалися такі вчені, як О. М. Бандурка, Ю. В. Баулін, Є. О. Гладкова, Л. М. Давиденко, О. О. Дудоров, В. П. Ємельянов, О. М. Литвинов, Ю. В. Орлов та багато інших. Науковці якісно розробили категоріальний апарат кримінології, визначили детермінанти, суб'єктів і їх діяльність з протидії злочинам, дослідили закордонний досвід, запропонували відповідні стратегії боротьби та багато іншого. Проте наразі залишився поза увагою релігійний досвід протистояння злу.

Мета статті – огляд основних ідей Біблії щодо протидії злочинності без занурення в духовне життя, зважаючи на світський характер дослідження.

Виклад основного матеріалу. Поняття «протидія злочинності» є збірним, комплексним і на індивідуальному рівні містить у собі профілактику, запобігання і припинення злочинів¹. Профілактика злочинів – цілеспрямоване виявлення та усунення причин злочинів та умов, що їм сприяють; запобігання злочинам – недопущення реалізації замислених злочинів шляхом установлення осіб, що намагаються їх вчинити, а також ужиття необхідних заходів, передбачених законом, поєднане з оздоровленням обстановки в мікросередовищі; припинення злочинів –

¹ Бандурка О. М., Литвинов О. М. Система протидії злочинності: поняття та сутність. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2015. № 2 (10). С. 175.

перешкоджання продовженню розпочатого злочину та доведення його до завершення шляхом установлення осіб, що намагалися його вчинити, та вжиття заходів, зокрема кримінально-правових, а також створення обстановки, що виключає злочинну діяльність у подальшому¹.

Протидія злочинності (якщо розуміти під нею якусь технологію процесу) у найзагальнішому вигляді охоплює:

- позитивний вплив на осіб, яким загрожує небезпека втягнення у злочинну діяльність;
- позитивний вплив на осіб, які вже вчинили протиправні діяння, із застосуванням кримінально-правового чи іншого правового примусу або без нього;
- втручання в ситуативну сферу злочинності та окремих злочинів з метою усунення або блокування криміногенно-детермінантних чинників; це втручання поширюється і на чинники, які не мають безпосередньо криміногенного характеру, але опосередковано проявляються в криміногенних механізмах².

Отже, протидія злочинності за Біблією – це уявлення про заходи профілактики, запобігання та припинення злочинів за Старим і Новим Завітами. Їх умовно можна поділити на примус і переконання. Для досягнення мети цієї роботи розглянемо їх детальніше. У зв'язку з цим пропонуємо дослідити такі тези та аргументи до них.

I. Примус – захід протидії злочинності за Біблією

Примус залежно від потенційної можливості виправлення людини застосовується як:

- 1) покарання;
- 2) погроза покаранням.

Кара з метою знищення злочинця. За велике розбещення людей Бог навів потоп на всю Землю. Загинули всі, крім Ноя з його сімейством, обрані пари тварин і птахів для продовження життя після повені (Буття 7:1–21)³. Господь наказав євреям побивати винних камінням на смерть за богохульство, ідолослужіння, чаклування, вбивство, злі слова проти своїх батька чи матері, прелюбодіяння, статеві зносини з близькими родичами, гомосексуалізм і зоофілію (Левит 20: 1–20; 24:13–23). В іншому місці: «Якщо хтось ударить когось залізним знаряддям так, що той помре, то він убивця: вбивцю необхідно віддати смерті» (Числа 35:16). Цей наказ діяв у старозавітні часи для обмеження надлишкового насильства і жорстокості, для встановлення справедливості.

Покарання з метою виправлення злочинця. За вбивство Авеля Господь прокляв Каїна, зробивши його вигнанцем і волоцюгою на землі (Буття 4:8–15). «Не залишай юнака без покарання: якщо різкою покараєш його, не помре; ти покараєш його різкою і врятуєш душу його від пекла» (Притчі 23:13–14).

¹ Гладкова Є. Протидія злочинності. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. URL: <https://visnikkau.webnode.com.ua/news/protidiya-zlochinnosti/> (дата звернення: 25.01.2021).

² Гладкова Є. О. Стратегія протидії наркозлочинності в системі кримінологічних понять і категорій. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2017. № 3 (17). С. 64.

³ Библия. Синодальный перевод // Библия онлайн. URL: <https://bible.by> (дата звернення: 25.01.2021).

Погроза покаранням з метою виправлення злочинця. Господь послав пророка Іону в місто Ніневія з метою повідомити їм: якщо не покаються в своїх зlodіяннях, то через сорок днів Бог їх знищить. Ніневітяни покалися і Господь помилував їх (Іона 1–3).

Попередження про покарання за умови, якщо хтось вчинить злочин: «Хто проллє кров людську, того кров проллється рукою людською: адже людина створена за образом Бога» (Буття 9:6).

Вищезазначені заходи примусу мали ще й додаткову мету – попередження вчинення злочинів іншими особами: «судді зобов'язані добре досліджувати, і якщо свідок неправдивий, неправду говорив на брата свого, то зробіть йому так, як він замишляв зробити своєму братові; і так знищ зло з-посеред себе; і решта почують, і будуть боятися, і більше вже не будуть робити таке зло серед себе; тож не пощадить [його] око твоє: душу за душу, око за око, зуб за зуб, руку за руку, ногу за ногу» (Повторення Закону 19:18–21).

Новозавітний підхід до протидії злочинності в частині застосування примусу суттєво відрізняється від старозавітного. На індивідуальному рівні, в стосунках між злочинцем і потерпілим: «Ви чули, що сказано: око за око, зуб за зуб. А Я вам кажу: не противитися злому. І коли хто вдарить тебе в праву щоку твою, підстав йому й другу, і хто захоче судитися з тобою і взяти в тебе сорочку, віддай йому і верхній одяг; і хто примушуватиме тебе йти з ним одне поприще, іди з ним два. Тому хто просить у тебе дай, а від того, хто хоче позичити в тебе, не відвертайся. Ви чули, що сказано: люби свого ближнього і ненавидь ворога свого. А Я вам кажу: любіть ворогів ваших, благословляйте тих, хто проклинає вас, робіть добро тим, хто ненавидить вас, і моліться за тих, хто ображає і гонить вас» (Матвія 5:38–44). Тут настанова потерпілому перемагати зло добром. Проте в суспільних відносинах принцип справедливої відплати в пом'якшеному милосердям варіанті зберігається з метою протидії злочинності. Із цього приводу в першому посланні апостола Петра містяться такі слова: «будьте покірні всякому людському керівництву, для Господа: чи царю, як верховній владі, чи правителям, як від нього посланим для покарання злочинців та для похвали тих, хто робить добро – бо така воля Божа» (1-е Петра 2:13–15). У посланні апостола Павла до римлян написано: «начальник є Божий слуга, тобі на добро. Якщо робиш зло, бійся, адже він не даром носить меч: він Божий слуга, месник для покарання того хто робить зло» (Римлян. 13:4).

II. Переконавання – основний захід протидії злочинності за Біблією

Переконавання як захід попередження злочинної поведінки реалізується через:

- 1) завіт Бога з людьми;
- 2) заклики до покаяння та аскетизму;
- 3) визначення соціально корисних і злочинних діянь;
- 4) надання прикладу добродіяння;
- 5) заохочення до добродіяння.

Стимулюючими до соціально корисної поведінки є укладення добровільного договору між Богом і людьми про святість. Такі угоди уклалися після падіння народу в беззаконня. Наприклад: «І сказав Бог

Ною і синам його з ним: ось, Я поставлю завіт Мій з вами і з потомством вашим після вас, ... не буде більше знищена всіяка плоть водами повіні, і не буде вже повіні на знищення землі» (Буття 9:8–11). Важливим моментом виступає оновлення завіту через повторне його укладання між народом та окремим його представником перед Господом. Наприклад, «Ісус (Навін) сказав народу: не зможете служити Господу [Богу], адже Він Бог святий, Бог ревнитель, не буде терпіти беззаконня вашого і гріхів ваших. Якщо ви залишите Господа і будете служити чужим богам, то Він наведе на вас зло і знищить вас, після того як благодворив вам. І сказав народ Ісусу: ні, ми Господу будемо служити. Ісус сказав народу: ви свідки про себе, що ви обрали собі Господа – служити Йому? Вони відповіли: свідки. Тоді відкиньте чужих богів, які у вас, і зверніть серце своє до Господа Бога Ізраїля. Народ сказав Ісусу: Господу Богу нашому будемо служити і голос Його будемо слухати. І склав Ісус з народом завіт в той день і дав йому постанови і закон в Сіхемі [перед скинією Господа Бога Ізраїля]» (Ісус Навін 24:19–26).

Заклики до покаяння – це звернення до людей, щоб змінили злочинне життя на праведне. Покаяння охоплює осмислення своєї протиправної, девіантної, віктимної поведінки, засудження її та тверду обіцянку її не повторювати. У Старому Завіті: «покайтеся і відверніться від усіх злочинів ваших, щоб нечестя не було вам спотиканням» (Єзекіїль 18:30). У Новому Завіті: «І так, покайтеся і відверніться, щоб загладилися гріхи ваші» (Діяння 3:19).

Заклики до аскетизму – це звернення про необхідність виконувати суспільно корисну працю, стриманість у задоволенні тілесних і душевних потреб, самодисциплінованість та самоорганізованість. У Старому Завіті Богом дається заповідь працювати: «Працюй шість днів і роби все, що необхідно» (Повторення Закону 5:13). У Новому Завіті зазначено прямо: «Якщо хто не хоче працювати, той і не їж» (2 Фесалонікійців 3:10). Слова тут спрямовано проти лінощів та бездіяльності як передумов злочинності. Щодо стриманості в задоволенні своїх потреб ідеться в таких місцях: «Оголовіть піст, до стриманості у всьому закликайте в той день, коли всі разом зійдетеся» (Іоїль 1:14); «Коли Павло став говорити про праведність, стриманість і про майбутній суд, Феліксу стало страшно» (Діяння 24:25); «Всякий, хто змагається, зобов'язує себе до суворого утримання. Але роблять вони це, щоб отримати в нагороду вінок земний і тлінний, ми ж хочемо здобути собі вінець невянучий» (1 Коринфян 9:25) тощо. Необхідно тут звернути увагу на те, що аскетичне життя є близьким за формою до світських вправ, проте вони різні за духом і смыслом. Мета аскези – відновлення єдності духу людського духу Божому, гармонізація зовнішнього і внутрішнього життя людини.

Роз'ясненню шляху добродіяння, соціально корисної діяльності присвячено значну частину Біблії. Найбільш виразними місцями є заповіді про любов: «полюби Господа Бога твого всім серцем твоїм і всією душею твоєю и всім розумом твоїм» – це є перша и найбільша заповідь; друга ж подібна до неї: «полюби ближнього твого, як самого себе» (Матвія 22:37–40); «отож у всьому, як бажаєте, щоб з вами вели себе люди, так вчиняйте і ви з

ними, адже в цьому закон і пророки» (Матвія 7:12). До корисних діянь належать такі приклади із Нового Завіту: «Тоді скаже Цар тим, які по правую сторону Його: “прийдіть, благословення Отця Мого, наслідуйте Царство, приготоване вам від створення світу: адже голодував Я, і ви дали Мені їсти; мав спрагу, і ви напоїли Мене; був мандрівником, і ви прийняли Мене; був голим, і ви одягнули Мене; був хворим, і ви відвідали Мене; у в’язниці був, і ви прийшли до Мене”. Тоді праведники скажуть Йому у відповідь: “Господи! коли ми бачили Тебе голодним, і накормили? Або маючим спрагу, і напоїли? Коли бачили Тебе мандрівником, і прийняли? Або голим, і оділи? Коли ми бачили Тебе хворим, або у в’язниці, і прийшли до Тебе?” І Цар скаже їм у відповідь: “істинно кажу вам: так як ви зробили це одному із цих братів Моїх менших, то зробили Мені”» (Матвія 25:34–40).

Визначення злочинної діяльності впливає із декалога – десяти заповідей, які дав Бог на Синайській горі.

1. Я є Господь, Бог твій, нехай не буде в тебе інших богів, крім Мене.
2. Не сотвори собі ідола, і ніякої подоби до того, що на небі вгорі, і що на землі внизу, і що у водах під землею: не поклоняйся їм і не служи їм.
3. Не називай імені Господа Бога твого даремно.
4. Пам’ятай день суботній, щоб святити його: шість днів працюю і роби в них всі діла твої. А день сьомий – субота Господу Богу твоєму.
5. Шануй батька свого та матір свою, щоб добре тобі було та щоб довголітнім був ти на землі.
6. Не вбивай.
7. Не чини перелюбу.
8. Не кради.
9. Не свідчи неправдиво на свого ближнього.
10. Не бажай дружини ближнього твого, не жадай дому ближнього твого, ні поля його, ні раба його, ні рабині його, ні вола його, ні осла його, ні всякого скоту його, ні всього, що є у ближнього твого (Вихід 20:3–17). Сьогодні ці заповіді стали основою визначення кримінальних правопорушень у Кримінальному кодексі України¹.

Надання прикладу добродіяння, як зазначив для виховання апостол Павло: «І ще повчання вам в ім’я Господа [нашого] Ісуса Христа: віддаляйтеся, браття, від всілякого в вашій общині, хто без діла проводить час свій і не слідує вченню, яке ви прийняли від нас. Ви самі знаєте, що в цьому ми – приклад для вас: не вдавалися ми у вас до неробства і даром хліба ні у кого не їли. Ми працювали не покладаючи рук, працювали вдень і вночі: ми боялися обтяжити вас» (2 Фесалонікійців 3:6–8). Сам Христос і його апостоли показали купу прикладів щодо вчинення добрих справ, свідченням яких сповнено Новий Завіт.

Заохочення до добродіяння міститься в таких словах: «Шануй батька свого та матір» – це перша заповідь з обітницею: «буде тобі добре та будеш довголітнім на землі» (Ефесян 6:2–3). За праведне життя – «Обітниця, яку

¹ Олішевський О. В. Джерела православної релігії як основа виділення суспільно-небезпечних діянь. Вісник Кримінологічної асоціації України. 2014. № 6. С. 62–73.

Він обіцяв нам, є життя вічне» (1 Іоанна 2:25); «І підуть ці в муку вічну, а праведники в життя вічне» (Матвія 25:46). Проте особливо важливо, що вже тут, на Землі, ті, хто вчиняє беззаконня, втрачають істинні мир і радість, а праведні їх знаходять попри зовнішні обставини.

Висновки. Отже, протидія злочинності за Біблією – це уявлення про заходи профілактики, запобігання та припинення злочинів за Старим і Новим Завітами. Їх умовно можна поділити на примус і переконання.

Примус залежно від потенційної можливості виправлення людини застосовується як:

- 1) покарання;
- 2) погроза покаранням.

Новозавітний підхід до протидії злочинності в частині застосування примусу суттєво відрізняється від старозавітного. На індивідуальному рівні, в стосунках між злочинцем і потерпілим є настанова останньому перемагати зло добром. Проте в суспільних відносинах принцип справедливої відплати в пом'якшеному милосердям варіанті зберігається з метою протидії злочинності.

Переконання як основний захід попередження злочинної поведінки реалізується через:

- 1) завіт Бога з людьми;
- 2) заклики до покаяння та аскетизму;
- 3) визначення соціально корисних і злочинних діянь;
- 4) надання прикладу добродіяння;
- 5) заохочення до добродіяння.

Сьогодні християнські цінності, закріплені в Священному Писанні, стали основою визначення кримінальних правопорушень у Кримінальному кодексі України та практиці боротьби зі злочинністю. Християнство без перебільшення є ідеальним типом світогляду. Його популяризація через ЗМІ здатна суттєво покращити життя кожного та мінімізувати показники злочинності.

Стаття надійшла до редакції 30.01.2021

Александр Владимирович Олишевский,

кандидат юридических наук, доцент

(Харьковский национальный университет внутренних дел)

ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ ПРЕСТУПНОСТИ ПО БИБЛИИ: ОБЗОР ГЛАВНЫХ ИДЕЙ

Проанализировано Священное Писание на предмет выявления положений, касающихся практики противодействия преступности. Выделены основные идеи борьбы со злом. Термин «противодействие преступности по Библии» определен как представление о мерах профилактики, предотвращения и пресечения преступлений за Старым и Новым заветами. Классифицированы меры противостояния преступности с делением на принуждение и убеждение. Показано различие новозаветного и ветхозаветного подходов к применению принуждения. Убеждение определено

основным мероприятием предупреждения преступного поведения.

Ключевые слова: *противодействие преступности, преступление, Новый Завет, Ветхий Завет, Библия, религия, христианство.*

Oleksandr V. Olishevskiy,

PhD in Law, associate professor

(Kharkiv National University of Internal Affairs)

COMBATING CRIME ACCORDING TO THE BIBLE: A REVIEW OF MAIN IDEAS

The Scripture is analyzed in order to identify the provisions related to the practice of combating crime. The main ideas of the fight against evil are highlighted. The term of "crimes counteraction according to the Bible" is defined as a representation of measures to prevent and stop crimes according to the Old and New Testaments. The measures to combat crimes by coercion and persuasion are classified. The difference between the New Testament and the Old Testament approaches to the use of coercion is presented. The persuasion as a main measure to prevent criminal behavior is defined.

Key words: *crimes combating, crime, New Testament, Old Testament, Bible, religion, Christianity.*